

ประชาคมเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย* THE COMMUNITY PROMOTES GOOD CITIZENSHIP IN A DEMOCRATIC WAY

นเรศ ฤทธิเดช

Naret Ritthidej

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: naret200430@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอ พลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย คือ ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องสร้างให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองที่สามารถปกครองตนเองได้ โดยมีหลักการพื้นฐานในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาที่เป็นธรรมในสังคมประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย โดยต้องตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ได้แก่ รักษาศาสนา พระมหากษัตริย์ ป้องกันรักษาลผลประโยชน์ชาติ ปฏิบัติตามกฎหมาย การศึกษาภาคบังคับ รับราชการทหาร ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ ใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ อนุรักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เสียภาษีอากร และไม่สนับสนุนการทุจริต ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 โดยมีลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย มีอิสรภาพพึ่งตนเองได้ ความเท่าเทียมกัน ยอมรับความแตกต่าง เคารพสิทธิผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม เข้าใจระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย และให้ยึดมั่นในหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตตามกฎหมาย ความเป็นพลเมืองที่ดีจะต้องไม่เฉื่อยชา การส่งเสริมหลักการเหล่านี้จะช่วยให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการพัฒนาประเทศในระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ประชาคม; พลเมือง; ประชาธิปไตย

* Received August 19, 2025; Revised September 10, 2025; Accepted September 16, 2025

Abstract

This article presented good democratic citizenship. For a sustainable democracy to succeed, it is essential to cultivate citizens capable of self-governance. This foundational principle emphasized respect for human dignity, equality, and dignity, respect for rights, freedoms, and fair rules in a democratic society, responsibility for oneself, others, and society. A good citizen in a democracy must be aware of their roles and responsibilities as all Thai citizens. These include loving the nation, religion, and monarchy, protecting and preserving national interests, obeying the law, engaging in compulsory education, serving in the military, not violating rights and liberties, exercising their right to vote or vote in a referendum independently, conserving the environment, paying taxes, and not supporting corruption, as stipulated in the 2017 Constitution. Characteristics of a good democratic citizen include freedom, self-reliance, equality, acceptance of differences, respect for the rights of others, social responsibility, understanding democracy and democratic participation, and adherence to democratic principles in living according to the law. Good citizenship must not be passive. Promoting these principles will enable citizens to effectively govern themselves and support sustainable democratic development.

Keywords: Community; Citizen; Democracy

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์ของประเทศต่าง ๆ ที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยกลับเผชิญกับปัญหาและข้อบกพร่องหลายประการ เช่น การขาดความรับผิดชอบของพลเมืองในการปฏิบัติตามหน้าที่ ข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการขาดความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยที่แท้จริง ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยในหลายประเทศขาดความยั่งยืนและไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ (ณัฐพล บุญยพิพัฒน์, 2562) ตามระบอบประชาธิปไตยมีรากฐานมาจากแนวคิดที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและมีสิทธิในการปกครองตนเอง ประชาธิปไตยได้กลายเป็นระบบการปกครองที่แพร่หลายในหลายประเทศทั่วโลก โดยเน้นการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในการเลือกตั้งและการแสดงความคิดเห็น ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการบริหารประเทศ (รณชัย โตสมภาค, 2560)

พลเมืองที่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนามีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต พลเมือง คือ คนที่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชนของประเทศใดประเทศหนึ่งหรือประชาชนที่อยู่ภายใต้ผู้ปกครองเดียวกัน มักมี วัฒนธรรม

เดียวกัน เช่น คนไทยทุกคนควรทำตัวเป็นพลเมืองดี คือนอกจากตระหนักถึงสิทธิของตนเองแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติเพื่อให้เป็นสังคมและเป็นประเทศประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ตามหลักการทางประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555)

ดังนั้น บทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ทั้งนี้ ผู้เขียนหวังว่า บทความนี้สามารถเป็นช่องทางที่จุดประกายกระแสการเมืองภาคพลเมืองที่ดีได้ และทำให้เกิดการตื่นตัวของประชาชนในสังคมและสามารถขับเคลื่อนประเทศ และเป็นพลเมืองมีความสำคัญยิ่งในระบบสังคมประชาธิปไตยในการร่วมกันพัฒนาประเทศปฏิรูปภาครัฐ พัฒนาประเทศด้วยการเสริมสร้างบทบาทของการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย เพราะความเป็นพลเมืองเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงควรให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อการเสริมสร้างบทบาทของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ประชาคมเสริมสร้างความเป็นพลเมือง

กระบวนการเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองและแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับพลเมืองในยุคปัจจุบัน ซึ่งการเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองเป็นกระบวนการที่ช่วยเพิ่มพลังและเสริมสร้างความมั่นใจให้กับบุคคลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมใกล้ตัว การจัดกิจกรรมเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองจะช่วยเพิ่มความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง อีกทั้งการแสดงออกผ่านบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับ สังคมในระดับต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการนี้มีประโยชน์ในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในสังคม ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการเมือง และเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างพลเมืองที่มีประสิทธิภาพตามกระบวนการประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมที่ได้กำหนดขึ้น 6 ขั้นตอน ด้วยเหตุนี้ การเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองและการจัดกิจกรรมเสริมสร้าง สำนึกความเป็นพลเมืองจะส่งเสริมกระบวนการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง อีกทั้งยังส่งเสริมให้พลเมืองสามารถรับมือกับ กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กฤตธี โอบอ้อม และคณะ, 2566) ทั้งนี้ ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเน้น การศึกษากรณีการพัฒนาทิศทางประชาธิปไตยในอนาคตตามแนวพุทธศาสตร์ ปัญหาหลักที่ต้องศึกษาเกี่ยวข้องกับการขาดความเข้าใจและปฏิบัติที่ถูกต้องของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบของพลเมือง การเคารพสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงการร่วมมือในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน การศึกษานี้ใช้หลักการและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางสำคัญในการวิเคราะห์ เช่น หลักศีลธรรม ความอดทน ความเคารพต่อผู้อื่น และการปฏิบัติที่ถูกต้องในฐานะพลเมือง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยเฉพาะการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิเสรีภาพ

และกฎกติกาสังคมที่เป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เช่น การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและแสดงความคิดเห็น การเป็นพลเมืองดิจิทัล การรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพเสียงข้างมากและสิทธิเสียงข้างน้อย และการเสริมสร้างศักยภาพทางการศึกษา ทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อให้พลเมืองสามารถปกครองตนเองและมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษานี้ คือ การนำเสนอแนวทางการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการปกครองที่มีความยุติธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมประชาธิปไตย (ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และปาริชาติ ชุมพงค์, 2568)

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ที่พึงประสงค์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในปัจจุบันนี้สังคมไทยให้ความสนใจที่จะพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเป็นการสร้างกลไกในการขับเคลื่อนภารกิจให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเสรีดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคเป็นหลักการ ดังนั้นจึงสรุปความหมายของพลเมืองที่เกิดขึ้นตอบสนอง ต่อการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันเป็นการปกครองที่มีใช่เป็นของนักการเมืองหรือ ข้าราชการผู้มีอำนาจปกครองขณะที่ประชาชนเฝ้ามอง วิพากษ์วิจารณ์ ร้องขอหรือกดดันเอา ประโยชน์จากรัฐเท่านั้น (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2543) เช่นเดียวกับวิชย ต้นศิริ (2547) กล่าวว่า พลเมืองต้องไม่เฉื่อยชา ต้องรุกและต้องการเข้ามีส่วนร่วม และสามารถทำการต่าง ๆ แทนรัฐได้ และต้องตระหนักว่าตนมีสิทธิมีเสียงที่จะมีส่วนร่วมในบ้านเมือง

ทสมล ขนาดิศัย (2557) ได้กล่าวถึง ความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 1. ด้านการเมือง การปกครอง เพราะพลเมืองดีจะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ตามที่กฎหมายและรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดยมีส่วนร่วมทางการเมือง 2. ด้านสังคม เพราะพลเมืองดีจะไม่ก่อความวุ่นวายหรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขแก่สังคม นอกจากนี้พลเมืองดีจะดักเตือน และปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลบางส่วนที่ยังหลงผิดประพฤติไม่ดีอยู่ 3. ด้านเศรษฐกิจ เพราะพลเมืองดีจะประกอบอาชีพสุจริตและใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียงซึ่งจะทำให้ตนเองมีฐานะมั่นคง และทำให้ครอบครัวเข้มแข็งสำหรับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของไทย ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2558) ได้อธิบายว่าพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วยลักษณะ 6 ประการ คือ 1. มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ 2. เห็นคนเท่าเทียมกัน 3. ยอมรับความแตกต่าง 4. เคารพสิทธิของผู้อื่น 5. รับผิดชอบต่อสังคม และ 6. เข้าใจระบอบประชาธิปไตยมีส่วนร่วมและได้นำไปใช้เป็นแนวทาง

ส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในเวลาต่อมา

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2556) ได้อธิบายถึง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการปกครองประเทศอย่างเท่าเทียมกัน การที่ระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องสร้างให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองที่สามารถปกครองตนเองได้ การพัฒนาความเป็นพลเมืองในวิถีประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งมีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่

1. การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทุกคนเกิดมามีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ซึ่งไม่อาจถูกล่วงละเมิดได้ การยอมรับในอิสรภาพและความเสมอภาคของบุคคลเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตย โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางสังคม เราจำเป็นต้องเคารพความแตกต่างและเกียรติภูมิของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

2. การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาที่เป็นธรรม ในสังคมประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ และกฎกติกาของสังคมต้องถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความยุติธรรมและความชอบธรรม การปกครองที่ดีต้องยึดหลักนิติรัฐ (Rule of Law) เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

3. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยต้องตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมโดยรวม การใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผล เป็นวิถีทางที่จะสร้างความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมประชาธิปไตย การส่งเสริมหลักการเหล่านี้จะช่วยให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการพัฒนาประเทศในระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะเกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ของตนเอง และสามารถแสดงบทบาทได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมทั้งต่อตนเอง และต่อสังคมโดยรวม สำหรับเรื่องของความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย พลเมืองที่มีความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ที่สำคัญต้องมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความกระตือรือร้นที่จะร่วมรับผิดชอบต่อความหวังต่อสังคมและประเทศชาติ โดยจะเข้าไปมีส่วนร่วมมีความรับผิดชอบต่อตลอดเวลา ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 4 ประการ คือ 1. การเคารพในหลักสิทธิและเสรีภาพ 2. เคารพในกฎเกณฑ์และกติกาของสังคม 3. การมีจิตสำนึกสาธารณะ และ 4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (ภักดี โพธิ์สิงห์ และกมลทิพย์ ตรีเดช, 2562) ภาสุตา ภาคาผล (2560) ได้กล่าวถึงพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย เป็นสมาชิกของสังคมที่มีความรับผิดชอบ รู้สิทธิเสรีภาพ เคารพในกฎกติกา เคารพในสิทธิเสรีภาพ ยอมรับในความแตกต่าง และเคารพความเสมอภาคกัน โดยให้

ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และสามารถช่วยพัฒนาขับเคลื่อนชุมชน และประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า

สรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องมียอดค์ ประกอบด้วย ความมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ทั้งด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ พลเมืองมีลักษณะ คือ มีอิสรภาพพึ่งตนเอง มีความเท่าเทียมกัน ยอมรับความคิดเห็นกัน มีความเคารพสิทธิผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองในรัฐธรรมนูญ

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศเพื่อใช้ในการจัดระเบียบการปกครองของประเทศ ปัจจุบันใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20 หรือที่เรียกกันว่ารัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป ที่ได้บัญญัติให้ทิศทางการมีส่วนร่วมของพลเมืองชัดเจนมากขึ้น ให้ความสำคัญกับการยกระดับประชาชนคนไทยเป็นพลเมือง ตามมาตรา 50 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไว้ว่าบุคคลมีหน้าที่ 10 ประการ คือ 1. พิทักษ์รักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2. ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ รวมตลอดทั้งสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และให้ความร่วมมือในการบรรเทาสาธารณภัย 3. ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด 4. รับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ 5. รับราชการทหารตามที่กฎหมาย 6. เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม 7. ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ 8. ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม 9. เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ และ 10. ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย, 2560)

การสร้างพลเมืองให้เป็นใหญ่ในรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปนี้ มีเจตนารมณ์ที่จะทำให้ประชาชนพ้นจากความเป็นราษฎรไปเป็นพลเมืองให้ตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ต่อบ้านเมือง ไม่ให้ผู้ปกครองหรือนักการเมืองมาสั่งการอีกต่อไป โดยได้ขยายและยกระดับสิทธิและเสรีภาพหลายประการ เริ่มตั้งแต่คุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนถึงคลอดดูแลการศึกษาตั้งแต่ปฐมวัยไปจนถึงมัธยมปลายหรืออาชีวะ ให้ได้รับบริการสาธารณะทั่วถึงอย่างเป็นธรรม มีเสรีภาพในการจัดตั้งกลุ่มการเมือง และให้มีกลไกใหม่สำหรับภาคพลเมือง เช่น ให้มีสมัชชาพลเมือง ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา มีสภาตรวจสอบภาคพลเมืองในท้องถิ่นและระดับชาติ อีกทั้ง มีกระบวนการคืนความเป็นใหญ่ขยายพื้นที่ทางการเมืองให้พลเมืองใช้อำนาจ

อธิปไตยทางตรงมากขึ้น ในการออกเสียงประชามติเพื่อแก้รัฐธรรมนูญ การเสนอกฎหมายภาคพลเมือง รวมทั้งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ มีสิทธิร้องขอข้อมูลตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น (ยุทธพร อิศราย, 2566) ทั้งนี้ ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และปาริชาติ ชุมพงศ์ (2568) ยังได้กล่าวว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศไทย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) เน้นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตนเอง โดยมุ่งหมายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและกำหนดทิศทางของประเทศมากขึ้น เช่น การออกเสียงประชามติ การเสนอกฎหมายภาคพลเมือง และการตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีหน้าที่สำคัญ 10 ประการ เช่น การพิทักษ์ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การป้องกันประเทศ การปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด การเคารพสิทธิผู้อื่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเสียภาษี และไม่สนับสนุนการทุจริต การมีส่วนร่วมเหล่านี้ถือเป็นการปฏิรูปเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืน

สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีเจตนารมณ์ให้ประชาชนทำหน้าที่พลเมืองจึงได้กำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ 10 ประการ ได้แก่ 1. รักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. ป้องกันประเทศและรักษาผลประโยชน์ชาติ 3. ปฏิบัติตามกฎหมาย 4. รับการศึกษาภาคบังคับ 5. รับราชการทหาร 6. ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพผู้อื่น 7. ใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ 8. สนับสนุนอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม 9. เสียภาษีอากร และ 10. ไม่ให้การสนับสนุนการทุจริต และเป็นพลเมืองให้ตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ต่อบ้านเมือง

คุณลักษณะการเป็นพลเมือง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2565) กล่าวว่า ผู้เป็นพลเมืองต้องมีคุณลักษณะของการเป็น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 3 ประการ ได้แก่

คุณลักษณะที่ 1 การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้แก่ การยอมรับนับถือและเคารพในความเป็นคนของตนเอง และผู้อื่น พร้อมทั้งปฏิบัติต่อกันในฐานะคนเหมือนกัน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน

คุณลักษณะที่ 2 การเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพ กฎกติกา ของสังคม โดยเคารพและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ของผู้อื่น ของชุมชน และสังคมส่วนรวม โดยไม่ให้ผู้ใดล่วงละเมิด ขณะเดียวกันตนก็ต้องไม่ละเมิดผู้อื่น

คุณลักษณะที่ 3 ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคมและประเทศชาติ ได้แก่ การมีจิตสำนึกสาธารณะ ทำหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคมใช้หลักประชาธิปไตย

ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและแก้ปัญหาสังคม ยอมรับเสียงข้างมาก และเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย

Hoskins et al. (2006) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ 1. มีบทบาทหน้าที่ทั้งภายในชุมชนและทางการเมือง 2. เคารพกฎหมาย 3. เคารพความเสมอภาค 4. ซื่อสัตย์ สุจริต และ 5. ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม ทั้งนี้ นักวิชาการอีกท่านได้กล่าวถึง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่สำคัญว่า 1. มีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของภาครัฐ 2. ทำงานอย่างสุจริตและซื่อสัตย์ 3. เคารพกฎหมาย และ 4. มีส่วนร่วมโดยเป็นสมาชิกในชุมชน และการพัฒนาชุมชน (Westheimer & Kahne, 2004)

คุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีความสำคัญต่อการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน พลเมืองควรมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการเคารพสิทธิของผู้อื่นและเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง นอกจากนี้ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่จะช่วยให้พลเมืองสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการมีจิตสำนึกสาธารณะจะกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ คุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ยังควรต้องประกอบด้วย

1. การมุ่งมั่นในการทำสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม ถือว่ามีความสำคัญอันดับแรกของจิตสำนึกของพลเมืองที่จะแยกแยะได้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า และสิ่งใดเป็นสิ่งไม่ดีและไม่เกิดประโยชน์

2. การมีจิตใจที่เสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวม พร้อมอุทิศตน และอาสาที่จะทำงานเพื่อสังคม ตลอดจนพร้อมที่เสียสละผลประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน

3. การเอาชนะใจตนเองสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่บุคคลจะสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างถูกต้องและชอบธรรม การที่ต้องรู้จักควบคุมตนเอง เอาชนะใจตนเอง ไม่หลงใหลอยู่ในสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง หรือสิ่งที่มีวามองนำไปสู่ความชั่วร้าย

4. การเรียนรู้และการฝึกฝนตนเอง อาจเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งกับบุคคลและกับกลุ่มบุคคล และจากปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์ในสังคม หรือจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีมากมายในปัจจุบัน

5. การหล่อหลอมและขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการอบรมสั่งสอนให้ได้รับรู้และประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง และดีงาม กระบวนการหล่อหลอมขัดเกลาทางตรง คือ การอบรมสั่งสอนจากพ่อ แม่ ส่วนการขัดเกลาทางอ้อม เป็นสิ่งที่บุคคลเรียนรู้ได้จากสื่อหรือการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ กระบวนการหล่อหลอมและขัดเกลาทางสังคมนี้อาจเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวและซึมซับเข้าไปเป็นจิตใต้สำนึก และได้แสดงหรือประพฤติปฏิบัติออกมาได้ตลอด

6. การยึดมั่นและการประพฤติปฏิบัติเป็นประจำมักเกิดภายหลังจากที่บุคคลผ่านกระบวนการต่าง ๆ เกิดการตัดสินใจยอมรับในสิ่งต่าง ๆ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามสำหรับตนเองและสังคมส่วนรวมเพื่อประพฤติปฏิบัติตามสถานการณ์ (สัมพันธรอดพิงครุฑ และคณะ, 2564) ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) ได้อธิบายถึง ความเป็นพลเมืองและประชาธิปไตย เป็นวงจรที่ขาดเสียมิได้ เริ่มต้นจากการเรียนรู้และเข้าใจหลักคิดและปรัชญาประชาธิปไตยอย่างจริงจังและถ่องแท้ ได้ซึมซับหลักประชาธิปไตยจนเกิดเป็นสำนึกประชาธิปไตยจิตสำนึกและจิตวิญญาณประชาธิปไตยได้แทรกซึมเข้าสู่วิถีชีวิตของประชาชนจนกลายเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ พลเมืองมีพฤติกรรมและการแสดงออกที่สอดคล้องกับ หลักประชาธิปไตยอย่างธรรมชาติ พฤติกรรมและการแสดงออกในมิติต่าง ๆ ล้วนแต่จะช่วยจรรโลง และเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาประชาคมเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตยมีลักษณะสำคัญของประชาคมเสริมสร้างพลเมืองดี ดังนี้

1. ส่งเสริมสิทธิและหน้าที่พลเมือง ให้สมาชิกประชาคมเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เช่น การเลือกตั้ง การชำระภาษี การเคารพกฎหมาย
2. สร้างความตระหนักต่อสังคมและส่วนรวม สมาชิกตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำต่อผู้อื่นและชุมชน
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม สนับสนุนการแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ การลงประชามติ
4. ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความอดทนและความเคารพสิทธิผู้อื่น ดังปรากฏตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของตนเองตามวิถีประชาธิปไตย โดยมีความเข้าใจในระบบการเมือง การปกครองของตน เคารพผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชุมชนเพื่อการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์เป็นประโยชน์พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนสังคมไปในทางที่ดี และเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตปฏิบัติตนตามกฎหมาย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติตามหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติหน้าที่ของปวงชนชาวไทย (พลเมือง) ไว้ 10 ประการ ได้แก่ 1. รักษา ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. ป้องกันรักษาผลประโยชน์ชาติ 3. ปฏิบัติตามกฎหมาย 4. การศึกษาภาคบังคับ 5. รับราชการทหาร 6. ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ 7. ใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ 8. อนุรักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อม 9. เสียภาษีอากร และ 10. ไม่สนับสนุนการทุจริต ดังสรุปตามภาพที่ 2 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

เอกสารอ้างอิง

กฤตธี โอบอ้อม และคณะ. (2566). กระบวนการเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง และแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง. *The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 3(2), 50-61.

- ณัฐพล บุญยพิพัฒน์. (2562). ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย (พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน) : ข้อสังเกตในเชิงทฤษฎี. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทสมล ขนาดิตย์. (2557). *อัจฉริยะ 100 หน้า* หน้าที่พลเมือง. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิชั่นส์.
- _____. (2558). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education)*. กรุงเทพฯ: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และปาริชาติ ชุมพงศ์. (2568). ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษากรณีการพัฒนาทัศนคติทางประชาธิปไตยในอนาคตตามแนวพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 3(1), 21-33.
- ภักดี โพธิ์สิงห์ และกมลทิพย์ ตรีเดช. (2562). รูปแบบการพัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึก ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภาสุดา ภาคาผล และมนังค์ อังควาณิช. (2560). การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานโดยใช้กิจกรรมบริการสังคม เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(3), 975-990.
- ยุทธพร อิศรัชย์. (2566). *การออกเสียงประชามติ (Referendum)*. สืบค้น 16 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/rQdcs>
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 13.
- รณชัย โตสมภาค. (2560). *ประชาธิปไตย*. สืบค้น 16 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/e1b7K>
- วิชัย ตันศิริ. (2547). *วัฒนธรรมทางการเมืองและการปฏิรูป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท สุขุม และบุตรจำกัด.
- สัมพันธ์ รอดพิงครุฑ และคณะ. (2564). จิตสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 8(2), 153-165.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2565). *คู่มือประชาชน “พลเมืองคุณภาพ”*. สืบค้น 16 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/LJ3Wf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (2556). *พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543). *การเมืองของพลเมืองสู่สหัสวรรษใหม่*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์ คบไฟ.
- Hoskins, B. et al. (2006). *Measuring Active Citizenship in Europe*. Ispra: European Commission Institute for the Protection and Security of the Citizen.
- Westheimer, J. & Kahne, J. (2004). What Kind of Citizen? The Politics of Educating for Democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237-269.

